

Conciones, Siue Conceptvs Theologici Ac Praedicabiles, In Omnes Totivs Anni Dominicas

Opvs Novvm Figvris, Allegoriis, Similibvs Ex Sacris profanisq[ue]
Scriptoribus plenißimum, cum occurrentium fidei controuersiarum
tractatione.

De Sanctorum Festiuitatibus Annitotius - Nvnc Demvm Integre Svppleti,
Concionibus per octauam Vener. Sacramenti suo ordine intersertis

Besse, Pierre de

Coloniae Agrippinae, 1620

In Festo Inuentionis S. Crucis. Sicut exaltauit Moyses serpentem, &c. Ioan.
3. 1. Messiaë aduentus pacificus, non bellicosus. 2. De S. Crucis
figuratione, deq[ue] triplici cruce. 3. De titula à SS. ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-56205](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56205)

Caluarie morte expirarat, hodie Deo Patri omnipotenti proximus, ad Aeterni dextram confidet, super omnes creaturas cunctus.

O diem mirabilibus plenum! o triumphum vere regium! Ah mundi Saluator Christe, qui humilitate tua (alia vt interim taceam) ad tam spectabilem adeoque dignum locum euchi meruisti, fac obsecro, vt eadem nos virtus eodem deducat, scimus enim superbia animas in tartarum detrudi, humilitate vero in coelum sustolli. Quapropter ab hoc nos vitio libera, & diuinam illam e contra virtutem concede.

Cumque hodie ad coelum ascendas, ipsum nobis aperias, viamque ingrediendi sternas, ac gratiam praesta, vt eodem etiam pertingamus, teque tandem sequi valeamus. Verum interea dum hoc expectamus, gratiam nobis tuam communica, nostri recordare, & liberalem & magnificum ob hunc ascensum

Regum mos in coronationis suae. Sic. Reges & Reges terrae in die coronationis regni munificos se erga subditos ostendere, suamque liberalitatem patefacere, tu vero hodie Rex Regum corona gloriae redimitus es, hodie amplissimi caelorum regni possessiones adire coepisti: gratiarum igitur tuarum munificentiam declara, beneficium te erga subditos, qui legitime tuae creatura sumus, exhibe, commissa iam olim benignus dimitte, in futurum benedictionem nobis tuam imperite, vt tandem aliquando ad locum, vbi tu in felicitate aeterna regnas, peruenire mereamur: ad quam nos Pater, & Filius, & Spiritus sanctus deducere dignentur, Amen.

Beffide Sanctiss

IN FESTO INVENTIONIS S. CRVCIS.

Partitio.

- I. Messie aduentus pacificus, non bellicosus.
- II. De S. Crucis figuracione, deq; triplici cruce.
- III. De titulis a SS. Patribus peritis.
- IV. Serpentis in deserto exaltatio cruci conueniens.
- V. De Christo crucifixo, vt miraculum factus multis.
- VI. De S. Crucis virtute & efficacia, & a quo primum inuenta.
- VII. Historia inuentionis, & cur sic festiuitas appellata.

Sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, Ioan. 3.

FIGURA.

Insigne sane prodigium, ac non minor fuit Israelitici populi, e Persica captiuitate reduntis, letitia, cum profundo e puteo sacrum educi ignem illum vidit, quem ante captiuitatem ibidem maiores defoderant. At longè maior Christianorum stupor sit & letitia oportet, gloriosam Christi crucem tot annorum spatio in subterraneis fossis delitescentem, post tot secula euoluta prodigiosè erui, & in apertum proferti. Nehemias summus sacerdos ignem detexit, Helena Imperatrix crucem inuenit. Statui ipse mecum hac matutina hora omnem rei seriem exponere, & mysterium latius deducere. Sed primò ad Spiritus paracliti opem conuertamur, quò plenam rei notiam consequamur, & ad Deiparam Virginem, suis vt ipsa nobis adsit suffragijs, atque idcirco genibus humi defixis, & animis sursum libratis, Angelicam illi salutationem recitemus.

Ave Maria.

Sacra Bibliorum volumina, in quibus mille propemodum locis, & nusquam non Messias Messias nobis aductus promittitur, vt plurimum eum bellator

Aa

yclus

velut generosum ducē & validum bellatorē re-
 presentant, sed cui cū potentibus & bellacibus
 sit aduersarius acerrimus cōstitus luberūdus, &
 praelara de ijs referenda victoria Ita enī depin-
 git egregius Propheta dīcē: *Dominus fortis & po-
 tens, Dominus potens in pralio.* Alio vero loco
 vota illi precēsq; tuas offerēs, inuitat eū, vt in
 inimicos irruat, praelū inent, & agmen in acie
 producat: *Accingere gladio tuo super femur tuū
 potentissimo, sagitta tua acuta, populi sub te ca-
 dent, eosque sub iugum mittes.*

Isaia 63. Huius cum vt Regem victoria de inimicis
 relata triumphantem, praelijs assuetum, bel-
 landi peritissimum & sanguineis vinctum ve-
 stibus, quae similitudinis eius sint noīe & animi
 habitu san- generosi indicia, spectandum exhibet, admi-
 guineo ranq; ait: *Quis est iste qui venit de Edom, tin-
 gulis vestitus de Bosra? quare rubrum est vesti-
 mentum tuum, & vestimenta tua sicut calcant-
 ium in torcularis? Hocce schemate cum vt bel-
 lacem, vt generosum pugilem, & non nisi vi-
 ctorias spirantem depingit.*

Iudaeorū de Caei Iudaei, & ad literā crasse hęc Prophe-
Messia ax- tē verba exponentes, oculis animi velatis, &
ria. corde stupore & malitia pleni; Messiam belli-
 geraturum fingunt, armis quoq; illustrem fu-
 turum, militem conscripturum, signa milita-
 ria prolarurum, tubas insaturum, acies instru-
 cturum, cōflictus initurum, agros & vides cae-
 forum hostium sanguine rubricaturū. Sed non
 hoc Propheta modo intelligēdus, nec Messias,
 quem Prophete prae dixerunt, bellax futurus, &
 non nisi bella, sanguinem, caedes & cōflictus
 militares spirare credēdus, sed potius lenis, cle-
 mens, & pacificus, qui non armorum violentia,
 non militarium instrumentorum inspetu,
 sed praedicationis dulcedine, & crucis humilitate
 dumtaxat inimicos debellabit, deque vni-
 uerso mundo triumphum retulerit.

Isaia 53. Hanc ob causam non insecūtē à Prophetis I-
Ierem. 9. saia & Ieremia agno comparatur, animali in-
 quam mīti ac pacifico quia se ipse deserbens,
 tituloque suos texens, praedicatorē n se di-
 uinorum mandatorum, non ducem aut amōrū
 directorē futurum ait, audiamus loquētera:

Psal. 2. *Ego autem constitutus sum rex super Sion mō-
 tem sanctum eius, id est, Ecclesiam, non ad pu-
 gnandum, non ad belligerandum, non ad
 sanguinem humanum effundendum, sed pra-
 dicans praecipuum eius, ad verbum Dei dumtaxat*

annunciandum: quasi diceret, Missus à Patre non autem
 meo sum velut pacis nuntius & interpres, non bellator.
 verō vt miles aut bellator.

Manifestius etiam per Oseam se prodit, di-
 cens: *Saluabo eos in Domino Deo suo, & non
 saluabo eos in arcu & gladio, & in equis, & in e-
 quisibus.* Quid afferri clarius potest? ecquod te-
 stimonium ad pernicacibus os obftrudum de-
 promi euidentius, vt videant Messiam non cū
 armis aut armatis venturum: Eiusdem opinio-
 nis est & Psalter, atque in diebus aduentus
 Messiae pacis & iustitiae abundantiam, non bel-
 la verō aut depredationem futuram: *Orietur, Psal. 71.
 inquit, in diebus eius iustitia, & abundantia
 pacis.*

Taceatur tamen & verissimum esse asseri-
 mus, atrociam & magna Messiae bella incubuisse, Bella & a-
 in ancipiti saepe cōflictu decertasse, insignia sp ritualia
 iniisse certamina, validos superasse hostes; sed futura.
 bella haec, cōflictus & arma faere (spiritualia);
 & hostes eius caro, mors, peccatum, mundus,
 & diabolus; arma verō illius, non arcus, gladius,
 ensis, balistae, aut bombardae; sed sola humilitas,
 caritas, mansuetudo, & patientia: qualia illa
 Apostoli: *Arma militiae nostrae non carnalia
 sunt, sed potentia Dei ad destructionem munitio-
 num, &c.* Atque per haec ipsa Messias admi-
 rabilis factus est.

Victoria, quam adolescens Dauid de mole
 illa carnea Goli Philisthaeo retulit, per arma,
 quibus in eo profigando vsus est, multo reddi-
 ta est illustrior: seruo enim, gladio, galea, cly-
 peo, torica relictā, & solo pedo pastoralis & fun-
 da instructus aduersarium solo prostrauit, &
 suo cum ense iugulauit: *Et stetit super Philis-
 thaeum, & tulit gladium eius, & interfecit eū,
 praeiicitq; caput, &c.* Ita & arma, quibus ad ho-
 stes cōflicandos vsus est Christus, maxime
 eum admirabilem reddidere: regium enim
 apparatus, munimenta, inquam, instrumen-
 ta, machinas bellicas, milites, exercitus, & alia
 belli propria negligens, solum crucis adhibuit
 baculum, qua inimicum deiecit, deiectumque
 suis enim armis obtineuit.

Diabolus, inimicus ille iuratus, morte
 velut gladio ancipiti vtebatur, quem sibi ipse
 in peccati incute cūderat, quoque neminem
 non iugulabat, iuxta illud Sapientis: *Inui-
 dia diaboli mors intravit in orbem terrarum:
 & hoc ipso gladio cum Messias interfecit.*

Sais diabo-
 lus est ar-
 mis victus
 Sap. 2.

mors enim Christi Domini illius mortis fuit occasio. Vnde Isai: ista magno hostis huius probro & dedecore velut exprobrans ait. *Lacu apertu & effudit eum, incidit in foueam quam fecit: conuertetur dolor eius in cupus eius, & in verticem ipsius iniquitas eius descendet.*

Dauid etiam dum pastor, & Philistæum iam prostraturus, iam tum Messie apparatus & bellandi modum propheticum præuidens spiritum, dicit: *Et non erit vniuersa Ecclesia hæc, quia non in gladio, nec in hasta saluati Dominus. An non vere loqui est, & clare Messie aduentum apparatus & mortem bellandi prædicere: An enim machinas bellicas produxit, balistas campestris fixit, gladios erentauit, loricas & thoraces induit, equos armavit, militem conserpsit, vi suis salutem offerret: nihil minus, neque enim alia arma ad inimicos conficiendos, quam ipsa crucis adhibuit: ista omne eius fuit robur, ista in omnibus victoriarum eius occasio.*

Alius sublime admodum Prophetæ de his armis locutus est, & obscurissime ea descripsit, verè tamen, Abacuc, inquam, qui ait, *Cornua in manibus eius, cornua inquam crucis in manibus gestabit: ac ne forte quis cogiter, arma hæc fragilia & inania esse: mox subdit: Ibi abscondita est fortitudo eius, abscondita scilicet Iudæis, sed clare fidelibus patens & manifesta. Declaraturus porò quanta armorum horum sit fortitudo & robur, illorum vim & victorias subiungit: Ante faciem eius ibit mors, & egredietur diabolus ante pedes eius: id est, Iesus Christus, qui verus est Messias, per crucis suæ arma, in quibus fortitudo eius consistit, insigne tum decus, tum admirabiles consequetur victorias: atque inter alia ad triumphum gloriam, & armorum suorum valoris testimonium, mortem subactam subiugamque ante se ducet, & diabolum ad pedes, velut rei bene gestæ trophæum & monumentum, vincitum habebit.*

II. Jacob Patriarcha Deo de felici itineris sui successu, & læta rerum omnium sorte gratias agens, dicit: *In baculo meo transiui Iordanem istum, & nunc cum duabus turmis regredior.* Eodem planè modo Iacob noster Iesus Christus in crucis suæ baculo violentas & terribiles per hostis aquas transiit, & in morte mensis resurgendo rediit, sed in admirabilis ascensionis suæ die, duabus comitatus turmis, vna hominum, Angelorum altera in cœlos reuersus est. Ita id exponit S. Augustin. *S. Aug. ser. 79. de temp. 79.*

ad quo egregiam hanc allegoriam sum mutatus.

Ceterum admirabilis hic baculus à Prophetis in gladium est commutatus. Primus hanc ei cupidem accudit Isaias, & gladii cum nomine nuncupat, sed gladii duri, potentis & fortis: *Visitauit enim Dominus in gladio suo duro Isaiam 27. & grandi & forti, super Leuiathan, serpentem vestem.* Entis hic adeo durus, magnus, & potentis, verè est crux, qua Christus serpentem ta cum gladio duro & forti, id est, diabolum, prostravit ac deuicxit.

Finis iam diluuium pacem suam mundo spondens Deus, his usus est verbis: *Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me, & inter terram.* Sed nostræ pacis & fœderis signum sacra Iesu Christi crux est, arcus inquam longè illustrior & insignior, reconciliationis nostræ symbolum, felicitatis nostræ nota, beatitudinis signum, pacis, remissionis, & indulgentiæ generalis delictorum argumentum.

Cœlestis arcus, vel iris, ac diuersicolor hoc signum, stultè à Platone Thaumantis, vel admirationis filia nuncupatur, fortè quòd ob colorum picturarumque quas præfert varietatem, diuersitatem mixtionemque oculos mentesque hominum in admirationem rapiat: sed Iesu Christi crux verè & potèst & debet à nobis admirationis & mirandorum mater appellari: quid enim magis mirabile ac prodigiosum videri audiriue in mundo queat, quam Deum cruci affigi, & in Caluarie amori?

Iris nubes quedam densa est & crassa, que iuxta poetam: *Mille trahit varios aduerso sole colores:* Hoc quoque non ineleganter cruci Redemptoris aptari potèst. quid enim erat crux, antequam à magno illius solis iustitiae, Iesu Christi inquam radijs illustraretur & tangeretur? quid præter sordidam, nigram, & densam quandam nubem? erat siquidem cœlestorum supplicium, infamie theatrum, confusio- Crux per nis speculum, ignominie nata, ac quo nihil in Deum crucifixam, & à lucido illo sole, qui est Deus ita obmutata, illustrata, mille trahit colores.

2 salm. 7.

1. Reg. 17.

Abacuc 3.

Armorum Messie descriptio.

II. Gen. 32.

Crux compositum Iacobi baculo.

S. Aug. ser. 79. de temp.

Crux collata eum iride.

Gen. 9.

Crux collata eum iride.

Plato in Theateto.

Iris filia admirationis. Crux mater admirationis.

Eneid. 7.

Crux perfixa in Deum.

mille honores, ac virtutes, & sexcenta mirabilia accipit.

Gen. 28.

Cum scalam illam illustrem & celebrem, quam inter dormiendum Iacob conspexit, dū in Mesopotamiam tendit, quæ extremitate vna cœlum & altera terram tangebatur, per quam ascendebant & descendebant angeli; penitentiū contemtor, iam tum illā Messie incarnationem designatam fuisse agnosco. quod sanè mysterium scalæ persimile est, extremitate diuinitatis cœlos & humanitatis terram feriens, & per id Angeli ascendunt & descendunt; mysterium reuera in scala formam concinnatum, vt per ipsum cœlos petamus. S. Augustinus tamen per hanc ipsam scalam crucem Dominicam arbitratu adumbrati, quæ reuera scala est, per quam sæpè homines in cœlos ascendunt, & sine qua ad tartara delabuntur; scalæ porro Deus innitebatur, quod cruci Christus affixus fuerit, qui Deus simul erat & homo.

Serm. 79. de temp. Crux per Iacobi scalam denotata.

Gen. 35.

Idem Patriarcha Iacob cum famulis Deos alienos & in aures eorum extorsisset, simul omnia subter Terebinthum defodit, Dederunt ergo ei omnes Deos alienos quos habebant, & in aures qua erant in auribus illorum, & infodit eas subter Terebinthum, qua est prope urbem Sichem. Arbor hæc, ad quam idola Labani obruta sunt, vt quidem Rupertus notat, crucem Iesu Christi denotat, ad quam omnia mundi peccata, quæ reuera Dñi quidam sunt, tumulata sunt. Verba eius sonant melius: Terebinthus, inquit, arbor resinam generans pretiosissimam; lignum crucis quod virtutis est optima significat, subter quam omnia peccata nostra sepeliuntur, ne ultra vllum vestigium reperiantur.

Numer. 21.

Omnia hæc tenus è veteri instrumento velut figuræ producta egregia quidem sunt; nihil porro ad crucem Redemptoris denotandam occurrit aptius aut proprium magis, quàm serpentis illius ænei, de quo in Numeris, erecto, cuius etiam hodie eorum meminit Evangelium his verbis: Sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis. Vt historiam seriem rite deducam, idque ad sacratissimam suam Dei crucis gloriam & honorem, binembrem concionem pro more faciam, primò venerabilis huius & adorabilis crucis magnitudinem, maiestatem, honorem ac mirabilia deducam, deinde ad facti huius occasionem dilabam.

Primò itaque, antequam proueniam ulterius, Triplem hic velut verissimum præsupponam, triplicem in monte Caluarie crucem fuisse: primò crucem damnati latronis, quam gestant, & in qua velut latrones, confixi sunt peccatores omnes & impii, qui in damnationis statu agunt, noctes enim & dies cruciantur, & incredibiles patiuntur cruciatus; cum omnis semper noxa poenam secum trahat, & crucem humeris impendentem. Nouerat id Sapiens, dum scriberet: Non est bene ei, qui assidue est in malis. Peccatum namque carnifex est, quod sine vlla cruciat requie animam, quas ipsum commisit: in quo completur, quod ait Pfaltes: Multa flagella peccatoris, id est, assidue cruciatur peccator, & tanta eius flagra sunt, tormenta, & poenæ, vt verbis exprimi nequeant. Flagellatur siquidem, antequam peccet, post commissum verò etiam agitur & torquetur acrius, & quamdiu in peccato hæret, semper in cruciatibus versatur. Reipsa id nouerat Rex ille, qui lacrymans ac sub fasce gemens dicebat: Peccatum meum contra me est, semper.

Peccatum crux peccatoris.

Ecccl. 11.

Psal. 35.

Perinde ac si diceret: Peccatum meum inimicus meus est, sexcentas mihi inquietes & cruciatus parit, quietem nullam indulget, & assidue in conflictu viuere me cogit. Altera crux est latronis poenitentis, ipsa inquam poenitentia, in qua omnes illi configuntur, qui post furta & latrocinia varia commissa, id est, post ad iracundiam concitatum & exacerbatum Deum, de admissis dolentes, & creatorem suum agnoscentes, veniam è corde contrito ab eo postulant maiestatis contemptæ, bonitatis iritæ, iustitiæ prouocatæ, cum Rege illo poenitente animo humiliato, ore gemebundo, & oculis natantibus, dicentes: Secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.

Peccatum semper peccatoris sequitur.

Psal. 99.

Boni latronis crux est poenitentia.

Psal. 99.

Felici & bene ominosæ huic affixum cruci gloriari se ille potest, atque inde ad Iesu Christi regnum transire, qui cum Pfalte poenitente ait: Dolor meus in conspectu meo semper, id est, Adeo me poenitet offensæ in Deum meum admissæ, vt vehementissimos idcirco in animo cruciatus experiar. Et sanè quicquid ad illustre hoc pertingere supplicium vult, ac verè cor suum crucifigere, illud Propheti cum seruet: Pone tibi speculam, status amari-tudines, &c. id est, Excuba, omnes vitæ angulos cit.

Signum spirituale crucifixio-nis per poenitentiam crucem.

Ierem. 31.

Iaiâ 38. cit.

circui, præterita omnia considera, futura prospice, & inde in amaritudines & dolores descende. Hæc porro amaritudines pacem conscientie pariunt, quas nouerat expertus, qui dicebat: *Ecco in pace amaritudo mea amarissima.*

Isaia. 38.

Is, inquam, qui passionibus subactis, ac suis ipsius victor vitæ infamiam summa cum laude interficere, & in præclara poenitentia cruce infame peccati corpus configere vult, ijs moueatur motibus & affectibus, eo feratur ardore oportet, quo ferebatur pius ille & ardens Iudææ rex Dauid, vt secundum cor Dei, at commisso delicto, alijs haud dissimilis hominibus, & cum ipso ex desiderio charitatis faculis æstuante, quo cupiat cum Deo viuere & mundo plane mori, dicat: *Confige timore tuo carnes meas.* Id est, sicut tu, ô Domine, mea causa in cruce fixus & vere mortuus es, hanc mihi gratiam præsta, pro te vt in cruce poenitentia configi & in eadem emori merear: huic carnes, passionibus, & carnales concupiscentias meas & omnia praua desideria timoris tui clauo affige & annecte. Clauus enim hic imprimis necessarius est, vt in hac cruce maneamus, & vitium in ea extinguamus. Consultit id Sapiens & monet: *Nisi in timore Dei retineris, cito subuertetur domus tua.* Id est, nisi in poenitentia sanctæ cruce perseveraueris, & quidem Dei tui timoris clauo confixus, anima tua domus cito collabescet, & omnis eius pietas pessum ibit.

Psal. 118.

Ipsæ verò Redemptor cum probe perspectum haberet, vt quantum salutis nostræ crux hęc conduceret, in Euangelio eam nemini nõ suadet dicens: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Duo ex hisce verbis documenta elicto: Primum, vt quis Christum sequatur, crucem hanc ferat oportet, & eam ante in humeris habeat, quam cum sequi possit. Secundum, quod hanc ferat, seipsum abneget necesse est; nemo enim cruci poenitentia prout oportet ferendæ idoneus est, qui non quicquid peccati, mundi, ac sui ipsius amorem sapit, iam deposuerit, in quo generalis quædam abnegatio consistat.

Timor Dei est vnus è clavis crucis poenitentia.

Eccl. 27.

Poenitentia crucem suadet Christus.

E cruce nõ est descendendum,

deris, nequaquam ex ea descendendum, etsi varijs impetetur modis, & mundus nobis descensum omni conatu persuadeat: idque Christi exemplo, qui tametsi instarent Iudæi: *Sifilius Dei est, descendat de cruce, in ea tamen ad mortem vsque permansit.* Et sanè veri filij Dei à sanctæ poenitentia cruce, nequidquam frendente & ogganiente mundo, minimè desissent.

Matth. 27.

Verè inquam crux hæc adeo necessaria est, Qui cruce, nisi illam in humeros sustollamus, filij Dei nomen non mereamur, & sempiterna gloria indigni penitus simus. Nam suo Redemptor ore in Euangelio, & Euangelium per Redemptorem ait: *Qui non accipit crucem suam, esse & dici crucem inquam poenitentia, & sequitur me, non est me dignus.* Quid est, non est me dignus? id est, indignus est, qui Christiano vocetur nomine, indignus qui filius Dei dicatur, cœlestes Cur Christum non mereatur gratias, verbo vt dicam, regno stus in crucis & gloria æterna planè indignus est. ce corona-Christus verò ideo in cruce fuit coronatus, & tunc crux & corona ideo concurrerunt, vt hinc euidenter fieret, in cruce filios Dei coronandos esse, & ab ea ad regnum & coronam immortaliam viam sterni.

Cruce quam ferunt iusti, crux est iustitia.

Tertia crux, fuit ipsa Christi, crux inquam iustitiæ, quamque gestant iusti; linguli dum illud Apostoli sequuntur, & dicunt: *Christo confixus sum cruci:* quasi diceret: sunt qui mundo confixi sunt, & illi semper in peccatis & amaritudine versantur; sed ipse Christo saluatori meo confixus sum cruci, è qua gaudium & incredibile solamen haurio.

Cruce quam ferunt iusti, crux est iustitia.

Galat. 2.

Ad venerabilem hanc æquitatis & iustitiæ crucem nos exhortatur rex illis, qui ait, *Sacrificate sacrificium iustitiæ.* Huiusmodi porro sacrificia offerre, est cruci Christi ad iudicare, in ea que iugulare & immolare omnia delicta & crimina; quod sanè insignis iustitiæ actus est. Apostolus verò pius hoc omnes agere ait, huiusmodi iustitiæ actus rigidè quidem, sanctè tamen dum exercent: *Qui Christi sunt, inquit, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs.* In quem locum ita scribit D. Aug. *Congruit nostra deuotioni, vt qui Domini crucifixi passionem celebramus, reprimenda- rum carnalium voluptatum crucem nobis faciamus.*

Psal. 4.

Galat. 5.

August. in gloss.

Pius ille Bernardus ad crucis huius basin

A 2 3 omnes

Pia S. Bernardi meditatione.

omnes eiusdem particularitates ac circumstantias pie examinans, ait eam, utpote quadrangulam, ut hoc pacto quatuor mundi plagis responderet, significaretq; vniuerso illam mundo plantatam esse, Deumque se gestare, qui pro toto mundo moreretur & satisfaceret, quatuor à Domino gemmis pretiosis ornata fuisse, infernè quidem patientia, superne humilitate, dextorsum charitate, & summa quadam obedientia sinistrorsum.

Christus quatuor gemmis crucem exornauit. Crucis Christi encomia.

De hac ergo tertia cruce, ceteris omisiss, hodie loqui decreuimus, eiusq; mirabilia deprecare. hanc solam mortis triumphum, virtutum vitam, meritorum radicem, peccatorum ruinam, fidelium spem, orbis decus, cœli ianuam, hæresum auxilium, religiosorum solamen, fidei scutum, religionis basim, Christianorum fulcrum, peccantium refugium, & Ecclesie totius ornamentū appellare volumus.

Vires crucis.

Verè etiam Christi crux vniuersum mundum sanctificauit, tenebras fugauit, diem reddidit, lumen reddidit: ipsa in libertatem nos asseruit, vincula captiuitatis nostræ dirupit, inimicos in fugam egit, bellis finem imposuit, pacem nobis, honorem, diuitias, quietem, securitatem, & vitam attulit; ipsa errores dispulit, falsitates coarguit, veritatem docuit, idola prostrauit; ipsa ab oriente & occidente, à meridie & septentrione, & ex omnibus mundi angulis in vnam Ecclesiam & fidem sub vno capite gentes vocatas inuicibili charitatis vnione coniunxit.

III.

Verùm ex quibus mea encomia ponderis fuerint, si cum eis quæ SS. Patres de illa scripsere comparentur, quàm enim illi in eadem celebranda vberes sunt & deserti? quàm præclara crucis texunt præconia? In primis S. Ioannes Chrysostomus crucem omnis nostræ beatitudinis causam esse ait, per illam errorum caliginem discissam, per illam a tenebris ad lumen nos traductos, illam lassos dedisse requiem, qui gratia exciderant reconciliasse, eos qui procul erant reduxisse, exules & peregrinos veluti ciues & domesticos reddidisse; illam insuper discordie esse amputatricem, pacis firmamentum, omnium denique honorum abundantem largitionem, &c.

Homil. de cruce. SS Patrum de S. cruce elogia.

Lib. 2. fid. 63.

Non inferiora, quàm imò meo iudicio maiora sunt, quæ de ea scribit sanctus Ioannes Damascenus, vos ipsi, vbi verba

audieritis, arbitri estote: Omnibus, inquit, mirabilibus mirabilior est crux; per nullū enim aliud mors euacuata est, primi parentis peccatum solutum est, infernus spoliatus est, resurrexio donata est, & contra mundi aduersitates robur collocatum est. Per eam reditus in paradysum patefactus est, per eam cœli ianuæ reformatæ, per eam natura nostra ad dexteram DEI constituta, per eam filij & hæredes omnipotentis facti sumus, per eam denique æterni Patris potentia nobis est manifestata. Dicine quid elegantius aut vberius potest?

Quin hæc ipsa præconia prosequens, alia crucis mirabilia adfert: Hæc, inquit, dormientium resurrectio, infirmorum baculus, pastorū virga est, salus animæ & corporis, omnium malorum auersio, omnium bonorum datrix, peccati interemptio, arbor resurrectionis, lignum vite æternæ, lignum, inquam, ad id pretiosum, & corporis scilicet & sanguinis IESV CHRISTI contactu sanctificatum omni cum honore & reuerentia adorari mereatur. Euangelij scilicet hodierni occasione sanctorum Patrum de sancta cruce elogia producere sum coactus, in quo nimirum legimus: Sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto, &c.

Et sane vbi cum: que locorum regium crucis vexillum fixum conspicitur, ibi & IESV CHRISTI victoria, & diaboli captiuitas insigni cum illius honore. & huius pro obro patefecit. Per ligam serui constituti etiamus, per aliud etiam lignum pristinæ sumus libertati restituti, per lignū paradiso pulsati etiamus, per aliud in eundem aditus referatur: arbor nos Dei reddiderat inimicos, & omnes iræ eius in nos torrentes accerserat, per Sacramentum verò crucis in gratiam cum illo redijimus, DEO reconciliati sumus, & cum Angelis amicitiam vnionēq; iniuimus. Ad id vti sicut crux nostra est gloria, ita & diaboli sit confusio & infamia.

Vti patibulum, quod fastuosus ille Persa Mardocheo erexerat, illi exitium & mortem, huic verò simul & vniuerso Iudaico populo, qui vnâ cum ipso eandem se iam subibat, gloriam attulit ac vitam: ita & crux, quæ in superbus ille inferorum princeps Iesu Christo præpararat, vnica ruinæ illius & confusio fuit occasio, & contra filio Dei & vniuerso generi humano summum decus peperit & honorem. Huius ergo nobis beneficij memoriam

Ibidem.

Crux v.ctoriarum Iesu Christi signum.

Crux diaboli confusio.

Esph 7. Allegoria

renouatur à Ecclesia, & crucis magnitudinem, simul & quem eius adminiculo consecuti sumus honorem, declaratur, veterem illam de serpente figuram producit, quæ his Evangelij verbis includitur: *Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, &c.*

IV.
Serpentis
in deserto
erectio ve-
ra Christi
erucifixi fi-
gura.

Hæc portò figura omnibus passim obuia, & à SS. Patribus velut vera crucis rote vsu petita, omnibus suis membris & circumstantijs est planè admirabilis, necesse vel in lege, vel in Prophetis aliquid ipse mihi persuadere, quod Christi crucem euidentius & conuenientius representet. quodque verum magis eius sit hieroglyphicum, quin imò serpens ille in hâc in Synai deserto deuatus vera Christi est in Caluarie solitudine in crucem acti imago.

Num. 21.

Primo enim serpens ille in spectaculum erectus serpentis quidem imaginem referebat, reuera tamen & effectus serpens non erat: veneno enim carebat: Ita Christus carnem quidem in similitudinem & instar peccatoris induit, verè tamen peccator non erat. Docet id Apostolus hoc modo de hoc mysterio locutus: *In similitudinem hominum peccatorum factus, non quod docere Paulus, aut persuadere ipse vobis velim, verum hominem non fuisse Christum: vti falsò id docere Maichæi, sed duntaxat, quòd peccator & similis alijs peccatoribus videretur, etsi reuera omnis esset peccati expertus. Quod & manifestius in ea quæ ad Romanos missa est Apostolus declarat: *Misit Deus filium suum in similitudinem carnis peccati.* quasi diceret, filius à Patre velut homo missus, carne constans & offensus, esse etiam peccator videbatur, & ceeterorum instar peccatoris gerebat similitudinem.*

Philip. 2.

Christus
peccatoris
similitudi-
nem ha-
luit, pecca-
tor reuera
tamen non
fuit.

Rom. 8.

Ioan. 12.

Ioan. 8.

Deinde serpens hic in altum elatus erat hastili, vt hoc pacto commodius & à pluribus serpentium veneno faucijs conspici posset, vtpote, qui conspectu ægis medelæ erat & solatio. Ita & Redemptor Iesus in crucem sublatu fuit, eiusque crucifixio exaltationis nomine sepe numero in Euangelio denotatur. oannis decimo: *Ego si exaltatus fuero à terra; & alibi: *Cum exaltaueris filium hominis.* Vt nimirum peccatores à vitio, veris inquam serpentibus faucijs, ipsam, etiam si numero plurimi, facillè & commodè contem-*

plentur, cum vel vnicus Christi cruci confixi conspectus huiusmodi mederi torminibus morbisque soleat.

Huic præterea serpenti, verò aduersus venena antidoto, illud erat proprium, vt quotquot ipsum intuerentur, quocumque etiam morsu laesili, ilicò persanantentur, alij vero qui ab eo oculos è contemptu auerterent, morsu exstinguerentur. Ita quotquot in Christum credunt crucifixum, eumque libenter in cruce conspiciunt, quacumque demum plagam in anima habeant, à peccatis eripiuntur, & in viâ salutis redeunt. Vnde Apostolus: *Virtus enim Dei est in salutem omni credenti.* At qui eam explodunt, & veritati oculos occludunt, nâ illi perditionis iter ambulant, inque æternæ mortis versantur discrimine.

Denique vnicus hic serpens in omnium Hebræorum salutem, & omnium à quocumque serpente morsorum medelam erectus fuit: & tam qui prope erant, quam qui aberant remotius, æquali sanabantur discrimine, modo in ipsam oculos conijcerent: ita & vnicus & solus Christus in omnium nostrum salutem datus est, quacumque demum peccati lue infecti sumus quod confirmans Apostolus ait: *Christus ad iustitiam omni credenti:* & tam qui distant remotius, quam qui fuere, sunt adsunt vicinij, oculos duntaxat in hanc conijciantes crucem, & delictorum veniam, & finem vsque vitam consequuntur æternam. Id est, tam omnes antiqui patres, qui iam inde à mundi exordio, & ad finem vsque seculi fuerunt salutati, qui nimirum fidei oculis Iesum Christum crucifixum viderunt, & videbunt (vt de Patriarcha Abraham co. am Iudæis ipse Redemptor ait: *Abraham pater vester vidit diem meum, vidit & gauisus est*) quam qui modo viuunt, per fidem in Christum saluantur, id est, per fidem, quam patres habuerunt, & nos modo habemus, in Christum crucifixum, crux ergo eius ad totius mundi salutem sufficit. Hæc igitur est ratio, Crux Christi hoc hodie Euangelium legendum ab Ecclesia proponitur: *Sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto, &c.*

Rom. 10.

Rom. 10.

Ioan. 8.

Leuit. 23.

Admirabilem hanc Christi in cruce exaltationem in Leuitico, etiam adumbratam legimus. Iussit eo loco Deus, vt dum primitiâ manipuli offerrentur, illi in akum Deo primam

mum tollerentur, quò ita illius ira placaretur, sedque populo & offerentibus propitium exhiberet. legis hæc sunt verba: *Feretis manipulos spicarum, primitias messis vestrae ad sacerdotem, qui eleuabit fasciculum coram Domino, ut acceptabile sit pro vobis.* Ex vniuersa messe vnum duntaxat postulat Deus manipulum: quòd vnicus inter omnes homines Christus illum placare & mundo reconciliare iratum debebat. ipse siquidem verus fuit manipulus, in quo diuinitas tam animæ quàm corpori vinculo & nexu quodam indissolubili vnita & colligata erat: qui manipulus hoc compactus modo, in crucem sublatus Deo acceptissimus & gratissimus fuit, illius furorcm leniit, iram placauit, & ad miserendum induxit, ad eò vt homini commissa condonarit, in pristina naturæ suæ iura restituerit, vitamque illi æternam in mercedem ac præmia, si modo fidele illi obsequium præstet, sit pollicitus.

Crux arbor valida est. *Sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto, &c.* Exaltatio porro hæc in arbore crucis facta est. o arbor inter arbores omnes excellens, præstans & valida! valida inquam & fortis, cum ferre potuerit illum, qui potentia suæ humeris omnia gestat; magnum inquam illum & generosum Atlantem, qui duos vniuersi totius axes & cardines nuru sustentat suo. at arbor ab omni æternitate in mundi redimendi fabricam delecta: de qua Prophetæ & Isaias imprimis loquuntur: *Forte lignum &*

Isai. 4. **Crux ab omni æternitate delecta ad mundi redemptionem.** *I. Reg. 17.* *imputribile elegit artifex sapiens.* Forte nimirum, cum pepulerit, fiegierit ac subegerit formam illum armatum, de quo meminit Euangelium, lignum quoque putredinis & corruptionis expers, non quidem natura sua, sed quòd pretioso Iesu Christi sit sanguine irrigatum, & à sacrosanctis illius membris contactum. Lignum etiam in illo Dauidis, quo Philistæum ipse prostrauit, adumbratum. lignum denique, in quo erectus fuit non iam serpens ille æneus, sed filius hominis, nec in ipso deserto Sinai, sed in monte Caluarie, iuxta illa Euangelij verba: *Sicut exaltauit Moyses serpentem, &c.*

Crux signū bellicum. Cum ipsum exaltandi verbum audio, & exaltatum in cruce Christum iatueor, occurrit ilicò mentis, cur toties crux signi ac vexilli nomine in Scriptura vocetur. reuera enim crux

regium: filij Dei vexillum est, de qua scilicet canit Ecclesia: *Vexilla regis prodeunt.* & signum bellicum, quòd haud dubiè erit illud, de quo in Matthæo legimus: *Tunc apparebit signū filij hominis.* quæ verba etfi Caluinus & alij, quos in Catena sua producit Marloratus, de cruce negent intelligenda, & hunc illorum esse velint sensum: Tunc scilicet Redemptor Iesus tam clarè euidenterque apparebit, ac si dato erecto ve signo aliquo mundi totius ad se oculos attraxisset; omnes tamen Patres Ecclesiæ in alia longè secedentes, & veritatis partes defendendas suscipientes, de cruce Saluatoris locum illum interpretantur: quorum nonnullos ad aduersariorum probum & confusio-nem producunt. Primus sit S. Ephrem in oratione, quam de ipsa crucis in die iudicij apparitione habuit; Secundus, Hippolytus oratione de mundi consummatione, & aduentu Antichristi; Tertius, S. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 15. Quartus, S. Chrysostomus homilij 55. & 77. in Matthæum; Quintus, S. Augustinus, serm. 730. de tempore. qui testes si reiciantur, alij in aciem prodeant, Origenes scilicet, D. Hieronymus, Hilarius, Theophylactus, Euthymius, V. Beda & alij plures, qui vno oranes ore de cruce hæc verba capiunt: & huic interpretationi accedens Ecclesia hodie canit: *Hoc signum crucis erit in celo, cum Dominus ad iudicandum venerit.*

Quin imò Thomas Waldensis magni viri nominis & scientiæ, non sine ratione ac verisimilitudine docet, crucem eamdem ligneam, cui Christus affixus fuit, & hodie per vniuersum orbem per frustilla sparsa est, tunc rursus virtute quadam diuina coagmentandam, & integram in die iudicij in celo apparituram, cui opinioni & paulò antè producti Patres videntur ad stipulari. quin & Sibyllæ tale quid innuunt, quarum vna hoc cruci dedit elogium: *O lignum celi, in quo Deus ipse pependit.* Videntus & S. Thomas.

Ad hoc porro alluisse signum videtur Isaias scribens: *Leuabit signum in nationibus, sibi labit ad eum de sinibus terra, ecce festinus uolociter ueniet.* Etsi hoc ad litteram de Assyrijs alijsque gentibus externis, quas Deus velut proposito signo & expanso vexillo ad Iudæorum destructionem euocauerat, intelligi debeat; verum tamen per signum hoc expositum capi

Ma: b. 24. Marloratus in Catena, c. 44.

Tom. 3. Tract. 20. cap. 130.

Lib. 6. m. cul. Sibyll. 3. p. 9. 54. art. 40.

Isaias 5.

Cruces fuit
bellicum
signum.

capri non incommodè Christus ipse potest, quo in crucem elato & exaltato, omnes ad bellum euocati sunt, vt cum inimicis decerent. Mox autem vt signum hoc regium paruit, omnes passim concurrerunt vndique, vt sub hoc magni huius regis signo mererent, Sacramentum præstarent & obsequium, & sub cruce velut sub vexillo validè confligerent, idque ex omnibus mundi angulis & plagis. Atque hoc significat Euangelium nostrum, dum ait: *Sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto, &c.*

Insignis figura quoad crucis exaltationem.

Elevationis occasione occurrit præclarum Iosue factum. Hic enim iamiam cum incolis Hai (quæ in finibus Chanaan sita est vrbs) conflicturus, quò sui decertarent animosius, Dei iussu clypeum suum ingentem in altum extulit; quo facto exercitus vniersus ad conflatum est animatus: *Dixit Dominus ad Iosue, Leua clypeum, qui in manu tua est, contra urbem Hai, quoniam tibi tradam eam; cumq; eleuasset clypeum ex aduerso ciuitatis.* Tradunt Hebræi, quos suis in comment. sequitur Lyranus, clypeum hunc longo in hastili præfixum fuisse, quò ab omnibus conspiceretur. Designabat hoc Christum Dominum in summo crucis ligno ad eundem modum eleuatum fuisse, vt ex illo ab omnibus conspiceretur; omnes ipse velut vmbro & scutum deaderet, & illo Christ ant omnes spectaculo, simul & vniersum Ecclesiæ agmen ad strenuè bellandum animaretur.

1. Pet. 4.

Huc respexisse & alluisse visus est Apostolorum princeps, & magni huius exercitus sub auspicio imperioq; Iesu Christi caput, Petrus, quando in sua epistola Ecclesiæ milites ad certamen cum mundo incundum excitat dicens: *Christo igitur passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini.* Quod Græcè significatiuus est & acutus, τὴν αὐτῶν ἔνοπλιον ὁπλισάδα; id est, hac vos cogitatione velut armis quibusdam obarmate, vel potius, iuxta hanc cogitationem armamini, vt scilicet crucis & passionis Dominicæ robur ostenderet, cuius vel sola memoria semel, velut valido & septemplexi scuto recti, omnigenos aggredi hostes, & certam nobis spondere victoriam possumus. Ipsa scilicet Ecclesiæ clypeus, & fidelium omnium scutum est.

Cruces Ecclesiæ scutum.

Scutum inquam, quod tanto nobis verbo-
Bess. de Sanctis.

ram pondere Apostolus in ea, quæ ad Hebræos est, commendat: *Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt non fatigeret animis vestris deficientes.* Quis enim sub tribulationum & aduersitatum falce fatiscat deficiens? quis in medio aduersus tentationes certamine arma abiciat? quis persecutionibus instantibus & ingruentibus animo cadat, si crucem & passionem Dominicam sibi ob oculos posuerit? quis miles pauidus sub tam strenui ducis signo merens expalleat? quis adeò languidi & plebeij animi futurus, qui ichus & confictus declinet, tam inperituo se clypeo protectum credens?

Hebr. 12.

Cruces animat omnes.

Hoc sub clypeo delitescere, credo, amans illa sponsa, cum tam generosè de sponso suo ait: *Fasciculus myrrhæ, dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.* Quæ verba hoc modo exposuit Venerabilis Beda: *Christus tamquam myrrhæ fasciculus tunc inter vbera sponsa commoratur, cum Ecclesiæ mortem sui Redemptoris, sine intermissione intimo corde meditatur.* Beata porò anima illa, quæ tam illustribus se pascat cogitationibus; & securus ille est Christianus, qui aduersus mundi impetus & persecutiones tam forti se clypeo obarmat & communit. Beatus rursus ille, qui aliud oculis non obijcit, aliud corde non volutat, aliud ore non profert, quàm Christum Iesum, & hunc in crucem sublatum, de quo in Euangelio scribitur: *Sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto, ita exaltari oportet, &c.*

Cant. 1.

Super

Cant. 1.

V.

O vere admirabilis exaltatio! o arcana crucis mysteria! videntes porò Christum in crucem exaltatum, non modo illo velut signo Christus quodam bellico proposito ad certamen nos crucifixus vocari credamus, nec clypeum duntaxat illum turtis est puterius, quo in pugna communiatur, sed fortitudinè insuper propugnaculum inexpugnabile, & turrim quandam fortitudinis, quæ nos planè tueatur, atque inuitos & insuperabiles reddat. Non ablutit ab hoc Psalmista, dum ait: *Deduxisti me, Domine, quia factus es spes mea, turris fortitudinis à facie inimici.* Quæ Augustinus verba hac paraphrasi explicat: *Vnde factus est spes nostra Christus, nisi quia passus est; & resurrexisset nos enim non neneramus nisi nasci hominem; & mori; & resurgere.*

Psal. 60.

in Psal. 60.

B h

gere

gere hominem, & vivere in aeternum non noueramus: suscepit quod noueramus, & demonstrauit quod non noueramus: ideo factus est spes nostra in tribulationibus. Sequitur. *Turris fortitudinis à facie inimici. Angitur cor meum laboro inter tentationes & scandala, is est mihi turris fortitudinis, prae pugnaculum & arx mea.* Quae omnia ad Christum in cruce eleuati praecogniuntur, utque hinc liquidò pateat, ab exaltatione crucis Dominica omnem nostram protectionem, tuitionem, & vniuersum robur nostrum dependere.

Huius rei illustre nobis exemplum hieroglyphicum Apocalypses sua initio suggerit sanctus Ioannes, ubi vidisse se ait: *Agnum stantem tanquam occisum habentem cornua septem & oculos septem.* Quae unque deum loci huius & imaginis expositiones aut scriptae sunt, aut mente concipiuntur, certissimum est, per mirabilem hunc Agnum, IESVM CHRISTVM denotari, quod agni ritu in cruce sit ara pro hominum redemptione immolatus; atque haec Origenis est ratio, ex illis Isaiae uarietibus deducta. *Oblatus est, quis ipse voluit, & non aperuit os suum; sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondeute se obmisit.* Quid porò tibi septem illi oculi, & totidem designant cornua? Oculis magna illi eius illuminatio, & sedula ac quodammodo anxia prouidentia, septem Spiritus sancti donis, per quam & qua Ecclesiam suam regit & gubernat, tanquam designatur.

Cornua uero iam tum quamdam obscure eminentem potentiam, & excellens illius in omnia dominium representabant, cum septenario & vniuersalitate, & quaedam in suo esse perfectio denotari numero soleat.

Cornuaria in Scriptura denotat. *Zach. 4.* Et si uero uariae nominis Cornu sint significationes, ac diuersimodè in sacris litteris capiatur: nam interdum regna denotat: hinc apud Zachariam quatuor monarchiae & primaria totius uniuersi imperia, cornuum nomine accipiuntur: ita & in Psalmis regnum Dauidis, cornu representatur, *Illuc producam cornu Dauid.* interdum magnitudinem, maiestatem, excellentiam, vel praerogatiuam quamdam, tam in bonam quam deteriore partem notat, duplici hoc sensu illud Psalmista uno in loco usurpauit, dicens, *Omnia cornua peccatorum confringam, & exultabuntur cornu iusti.* Ut plurimum tamen animos, generalitatem, & robur signat, uti in Psalmo 17. *Protektor meus, & cornu salutis meae.* id est, robur & fortitudo animae meae. Hinc in illo Apocalypses loco per cornua illa Agni non modò sublimis quaedam potentia & regnum, sed etiam maximum quoddam & excellens robur, exprimitur. Septem uero cornua (quo numero mysticè vniuersalitas & perfectio quaedam signatur) denotant in Christo Iesu uero Agno, omnis maculae experte, vniuersale quoddam, generale, & perfectissimum robur fore.

Illustis hic Agnus septem hisce cornibus obarmatus omnes mundi gentes uentilauit: quod omnes olim Prophetæ, & Moses praereliquis praedixere. Hic enim in Deuteronomio suo de Messia loquens, ita de illo locutus est, *Cornua rhinocerotis, cornua illius, in ipsis uentilabit gentes.* Locum hunc exeuertens magnus Tertullianus, ad crucis effectum eum refert, atque uerba haec de Christo uerè scripta asserit, qui in cruce ex illatus, & in ea roboris sui cornibus patefactus, de uniuerso terrarum orbe triumphum egit, & omnes sibi gentes subegit.

Nititur uero Tertullianus, (& sane notatu dignum est) eo, quod in illo Apocalypses loco dicatur Agnus iam tamquam occisus cornu sua exseruisse: quod in cruce praesertim Christi Agnus ille immaculatus Iesu, Christus robur totius mundi, uirtutemque ostenderit, & potentiam exercuerit. Praedixit & prauidit hoc iam à multis saeculis Abacuc, qui postquam in manibus eius cornua confluxerunt, per quae non inepte crucis extremitates & anguli capiuntur; mox subnectit: *Ibi abscondita est fortitudo eius:* id est, in cruce exaltatione apparent cornua, elucet uirtus, patet robur, clarescit potentia, & omnigena inde prodire miracula constat.

Et sanè ingens robur, eximia uirtus, in signa in cruce, & per crucem elucet mirabilia. Hinc in Ezechiele legitur, Deum, dum hinc Angelos ad terram, mare, arbores, homines perdendos emitteret, statim illuc alteri Angelo mandasse, ut frontes gementium plangentiumque signo Tau notaret, quin & alijs angelis ad stragem & excidium emissis indicasse, ut quam perdendi nocèdique acceperant

torum confringam, & exultabuntur cornu iusti. Ut plurimum tamen animos, generalitatem, & robur signat, uti in Psalmo 17. *Protektor meus, & cornu salutis meae.* id est, robur & fortitudo animae meae. Hinc in illo Apocalypses loco per cornua illa Agni non modò sublimis quaedam potentia & regnum, sed etiam maximum quoddam & excellens robur, exprimitur. Septem uero cornua (quo numero mysticè vniuersalitas & perfectio quaedam signatur) denotant in Christo Iesu uero Agno, omnis maculae experte, vniuersale quoddam, generale, & perfectissimum robur fore.

Illustis hic Agnus septem hisce cornibus obarmatus omnes mundi gentes uentilauit: quod omnes olim Prophetæ, & Moses praereliquis praedixere. Hic enim in Deuteronomio suo de Messia loquens, ita de illo locutus est, *Cornua rhinocerotis, cornua illius, in ipsis uentilabit gentes.* Locum hunc exeuertens magnus Tertullianus, ad crucis effectum eum refert, atque uerba haec de Christo uerè scripta asserit, qui in cruce ex illatus, & in ea roboris sui cornibus patefactus, de uniuerso terrarum orbe triumphum egit, & omnes sibi gentes subegit.

Nititur uero Tertullianus, (& sane notatu dignum est) eo, quod in illo Apocalypses loco dicatur Agnus iam tamquam occisus cornu sua exseruisse: quod in cruce praesertim Christi Agnus ille immaculatus Iesu, Christus robur totius mundi, uirtutemque ostenderit, & potentiam exercuerit. Praedixit & prauidit hoc iam à multis saeculis Abacuc, qui postquam in manibus eius cornua confluxerunt, per quae non inepte crucis extremitates & anguli capiuntur; mox subnectit: *Ibi abscondita est fortitudo eius:* id est, in cruce exaltatione apparent cornua, elucet uirtus, patet robur, clarescit potentia, & omnigena inde prodire miracula constat.

Et sanè ingens robur, eximia uirtus, in signa in cruce, & per crucem elucet mirabilia. Hinc in Ezechiele legitur, Deum, dum hinc Angelos ad terram, mare, arbores, homines perdendos emitteret, statim illuc alteri Angelo mandasse, ut frontes gementium plangentiumque signo Tau notaret, quin & alijs angelis ad stragem & excidium emissis indicasse, ut quam perdendi nocèdique acceperant

Apo. 5.

Isaia 53.

Septenario numero vniuersitas & perfectio notatur.

Cornuaria in Scriptura denotat. Zach. 4.

Psal. 131.

Psal. 74.

Psal. 17.

Deut. 32.

Lib. aduer.

Iud. 11.

quod Patriarcha

ostendit

figuram

cruce.

Robur

Abacuc.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

Ezech. 9.

potestatem continerent, differrentque, donec & alij hoc signo notarentur, ut in Ioannis Apocalypsi ad oculum legenti patet, *Nolite nocere terra & mari, neque arboribus, quoad usque signemus seruos Dei in frontibus eorum.* Signum in hoc, per quod serui Dei protegentur, & quod lachrymantium frontibus insculpitur, aliud mea quidem sententia non est, quam signum crucis; signum inquam magni roboris & insignis virtutis: quod non minus quam nota illa Angelorum signatos, ab exterminatorum strage & excidio tuebatur, ita seruos Dei crux a spiritualibus demonum exterminis & malis, ab aeternis cruciatibus & animarum condemnatione liberet & inuincens praestet.

V I. Denique verbo ut concludam, crux potest omnia, efficit omnia, ab illa omnis nostra dependet salus, & in qua, quod olim Zacharias praedixerat, aut potius quod per illum Deus promiserat, completur: ait enim, *In die illa erit fons patens domui David, & habitatoribus Ierusalem, in ablutionem peccatorum, & mensurata.* fons est Charitas est, in cruce extensus, & confixus, tot patulus vulneribus, quot fons fistulis, e quibus pretiosus eius sanguis in delictorum ablutionem, & animarum salutem, in monte Caluariae quam copiosissime profluxit.

Apostolus patro Paulus diuinam hanc crucem tanti faciebat, eam ut culmen & apicem vniuersae scientiae suae egeret, liberaeque fateretur, omne suum scire in sola Christi crucifixi cognitione situm esse. *Non iudicauit, inquit, me aliquid scire inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum.* Legem ipse percalabat, in historijs veteribus apprime veritas erat, Philosophiam non ignorabat, in Theologiae intima penetrabat, his tamen omnibus crucis Christi scientiam praeferebat; ostendere volens, humilitatem, obedientiam, fidem, charitatem, ceterasque virtutes omnes in vno Domino crucifixo integre perfectae que contineri. Haec nempe perfectissima scientia est, & omnis Philosophiae magistra.

Nec tantum scientiam suam ad crucis scientiam Apostolus metiebat, sed omnem quoque honorem & gloriam suam in eadem constituebat, & Redemptoris crucem velut vnicum gloriae suae celebratissimum scopum cre-

debat, dum diceret: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.* Sed exitum non inuenitem, si per patentem hunc campum longius excurrerem, & per admirabilem hanc materiam latius exspatiarer: tempus est ergo canere receptum, & ad alteram partem accingi, qua primarias institutae celebritatis huius causas deducere promiseram.

Ergo ut exordiar, iure meritissimo dixerim, hodie Catholicam Ecclesiam laudare, & in gloriosae & beatae crucis huius ab Helena Imperatrice quaesitae & reperiatae inuentione laetari: cuius rei seriem paucis complectar. Anno a Christo mortuo prope centesimo & quadragesimo, Adrianus Imp. idolorum studio si si mus & Christianorum persecutor acerimus, ut Dominicae crucis & decus tolleret, vel obsecraret, & omne eius orbe toto nomen profunderet, loco quodam obscure & sordido vna cum alijs duorum latronum crucibus terrae eam iussit infodi, utque omnem eius memoriam aboleret, obscenam veneris statuam eodem in loco erigi iussit. Verum ut Propheta ait: *Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum,* aut quod diuorum decretorum voluntatiue cursum infringat.

Hinc anno trecentesimo duodeuicesimo, regnante Constantino Imp. coepit crux fieri illustrior, & gloria eius per omnium ora terrarumque diuisari: & ea quidem fama & honore, ut cum potentissimi reges eam colere inciperent, suisque eam cordibus insculptam gestarent, quam beatissimos se etiam crederent suis eam insignibus affigere & incidere. Atque inter primos is ipse Constantinus, cum enim adhuc idolis addictus cum Maxentio tyranno bello decertaturus de exitu eius dubitaret trepidans; ecce sub meridie crucis signum in aere rutilans & sublustre conspicit, cum hac circumsecus epigraphe: *In hoc signo vinces.* Sequenti dein nocte cum ipse Redemptor orbis dormienti cum hoc eodem signo apparuisset, omnibus vexillis suis & signis ipsum insculpsit, eiusque adminiculo hoste profugato illustrem victoriam retulit, atque inde in veritatis Christianae partes concedens, Christianam suaecepta sacra, & vniuersam Ecclesiam florentem reddidit, ac

Gal. 5.
In cruce
sola Paulus
gloriabatur.

VII.
Historia in-
uentae S.
crucis.

Ezech. 30.

Imp. Con-
stantinus
crucis ho-
norem re-
stituit.

mirabiliter propagavit. Adeo quidem, vt & mater eius Helena, eadem complexa Imperatrix dem, & eadem pietate mota, anno circiter ccccxxvi. nocturnis commonita visis Ierosolymā Ierosolymam versus profectioem instituerit, proficisci ipsam Domini crucem quaesitura, suoque tur crucem eam honori dignitatiq; restitutura; quam tandem prauijs illustribus miracalis reperit. e quibus & certior facta est, & ipsam ab alijs distinxit. Vt verò perpetua rei huius foret memoria, & felicitis huius inuentionis dies ad posteros immortalis recordatione propagaretur, tolemai eam celebritate colendam Ecclesia indixit, & quidem ob varias easq; praclaras rationes: quarum hae prima sūt.

Per miracula reperta in cruce.

Prima festi huius institutionis ratio.

Ecclesia in sanctae crucis inuentionis die exultat & gaudet, quod hae eadem admirabilis inuentionis, qua Deus in mundo redimendo vsus est, memoriam renouet, & reficit, crucis inquam; quam inuentionem proinde Augustinus altitudinem diuini consilij super

Isai. 12. salutem humani generis auncupat: de qua inuentione & Isai. stlocutus est: *Natus facite in populis adinventiones eius, & illas imprimitis,*

quas ad mundi redemptionem salutemq; adinuenit. Erat hae inuentionis, quam tanta cum gestientis animi laetitia Psalmista meditabatur, vt eam omne suum esse fateatur exercitium, & occupationem veluti quotidianam, dicit ait: *In adinventionibus tuis exercebor, & illis praesertim, quas in hominum genere fedimendo adhibuisti.*

Psal. 79.

Deus varijs vsus est in uentionibus ad hominē honorandū.

Plurali numero dixit, *in adinventionibus,* quod Deus suis in consilijs inscrutabilis, & in executione illorum planē incomprehensibilis, ad hominē honorandū & potentiam suam ostendendam plures vsurparit adinventiones Prima fuit creationis, qua omnia e nihilo producta esse & subsistere voluit, quae sane inuentio haec hinc inaudita & veteribus Philosophis fuit incognita Secunda, incarnationis, per eandem hominē induens, vt scilicet Deus, in terram descendens, fieret homo, quo hominē in caelum subueheret; paupertatem amplectens, vt homo disceretur, quae sane adinuentio adeo portentosa & mirabilis fuit, vt vel de eadem loqui audientes Prophetae expauerint confertari, & is imprimis, qui tunc ait, *Audiui audicionem tuam &*

Abacus 3.

timui, consideravi opera tua & expaui. Tertia, mortis, passionis, & crucis Iesu Christi, quae reuera magna in mirabilibus, & admirabilis in potentia fuit inuentio: de qua apud alium Prophetam legere est, *Excita potentiam tuam, & ueni, vt saluos facias nos.* quasi dicat: mundum per crucis beneficium redimere & saluare tam illustris fuit inuentio, vt Deum suam excitare & exereere potentiam opus fuerit.

In cruce igitur Christus magnam & insignem ostendit potentiam: in illa enim fixus cū esset, terra contremuit, petrae scissae sunt, sol obscuratus, terra caligine & tenebris offuscata, & Centurio filium Dei agnouit, dicens: *Verè filius Dei erat hic;* & qui mortuos ad vitam reuocans, aegros persanans, daemones pellens, peccatores conuertens, patrans miracula, a mundo cognitus non fuit, in cruce tandem agnitus est. Praedixerat id ipse apud Ioannem dicens, *Cum exaltatus fuerit filius hominis in crucem, tunc Centurio, vos, & mundus uniuersus cognoscetis, quia uerus Messias, vnigenitus Dei filius, & orbis totius Seruator ego sum.*

Secunda festi huius inuentionis celebrandi ratio fuit; quod ipsa crux admirabilis adinuentio, & magna, imò infiniti, erga homines Christi amoris fuerit testimonium. sequor in hoc praesentem mihi Apollolum ad Romanos, *Commendat autem charitatem suam Deus Magnū de in nobis, quia cum adhuc peccatores essemus seruauit amicum tempus, Christus pro nobis mortuus est, pro eo uero quod Latine habemus commendat, Graecè est *συνιστοι*, quod uerbum non solum commendare, sed etiam nobilitate, notum facere, & illustrare denotat. Quoniam uero illustre quid est & nobile inimicis benefacere, hinc meritò illustrem quemadmodum & regium amorem Deus patefecisse dicitur, cum pro peccatoribus, id est, inimicis suis mortem oppetijt.*

Ad amoris porò huius exaltationem hae Apocalypicos uerba de Christo prolata referamus oportet, *Et princeps regum terra, qui dilexit nos, quae per antitheta hoc sensu capienda sunt: Magnus ille regū Rex, qui nos amat, tam pulcher tam sceleros & deformes, ipse bonus nos sceleratissimos, ipse diues & locuples pauperulos, & miseros, ipse potens*

Apoc. 19.

Christus uerus Deus filius in cruce apertus. *Matth. 26.*

Ioan. 8.

2. Ratio ostendit amicum.

Christus in cruce illustratus.

Apoc. 19.

monarcha nos viles, denique ipse Deus magnus, & Regum terrarum princeps nos obscuros, plebeios, gregarios, & nullius numeri aut momenti.

Ephes. 2.

Hanc ob causam, vt alias taceam, Apostolus ad Ephesios Dei erga homines amorem, nimium & excedentem vocat: *Eramus*, inquit, *natura filij iræ; sicut & carere; Deus autem, qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem; quæ dilexit nos.* Eodem item sensu iugens hic amor absolute excessus in Euangelio dicitur: nam verba illa de colloquio inter filium Dei, Eliam & Moysen in monte Thabor in d. Transfigurationis, *Loquebantur de excessu*; potissima sanctorum Patrum pars de Christi morte & cruce explicant; quæ verè non minus quidam amoris & affectus; quàm tormentorum & pœnarum excessus fuit.

Luc. 9.

Cruce excessus quidam amoris est; vti & pœnarum.

Ioan. 13.

Eodem item sensu accipiunt illa Ioannis verba: *Cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos*: que ita exponi queunt: Redemptor cum suos ab æterno, & ante omnia sæcula prædestinatos dilexisset, dilexit quoque eos in finem, tum scilicet, cum humanam naturam assumpsit; vel, cum ita suos in incarnatione nascendo dilexerit, magis haud dubie eos dilexit in passione moriendo; fuit enim hic velut finis & vltimus amoris gradus, quo maior dari cogitarique non potest.

Amor que in cruce Dominus ostendit, vltimus fuit amoris gradus & finis.

Amor Christi in cruce omne superat notitiam.

Vt verò finem faciam, adedò magnus in cruce Christi se amor exeruit, vt cognosci perspicique penitus non possit, & omnem scientiam nostram, quæ nimò cogitationes exsuperet, vt testatur Apostolus dicens: *Sciẽtia supereminetẽ scientia charitatem Christi.* quo loco scientia dandi casu positum est, & regitur re facti que ad supereminetẽ, vt is plane sit sensus, Amor & charitas Christi omnem excedit scientiam. tautent etiam verba textus Græci, qui præfert, *ἡ ἀγάπη ὑπερέβη τὴν γινώσκασιν*, id est, charitatem, quæ omnem excedat scientiam.

Christus in cruce verū hieroglyphicum amoris.

Et finè qui veram amoris imaginem & hieroglyphicum videre vult; respiciat Iesum Christum in cruce pendentem: nam exterior corporis habitus & schema interiori amoris cordis responderet. Patentibus apertisque pendet blachijs, vt nos amplectatur & stringat; capite prono & pendulo, ad nos exosculandos;

manibus transfixis, vt nos in gratiam recipiat; latere patulo, vt in ipsum nos admittat; clavis confixus est, fixum constantemque suum, quo nos prosequitur, amorem vt testetur, mortis causam scriptam super caput gestat, vt doceat, salutis nostræ amorem ac desiderium vnica sibi tot cruciatuum & pœnarum causam fuisse. Scio Nazianzenum aliter philosophari, & omnia crucis mysteria ad delicti admissionem adaptare, lignum ligno, manibus manus (sed hoc cum discrimine, quòd peccantis manus solute & inconstantes fuerint, Redemptoris verò fixæ & hærentes) fel gula, spineam coronam prauæ vitæ dictioni, morti mortem, & reliqua reliquis opponere, sed hic non sisto.

Apolog. 1.

3. Ratio.

Tertia fundamentalis solennitatis huius, & proinde publici quod inde promanat gaudiij causa est, quòd illustrem Christo gloriam & honorem & decus cruce attulerit. Hinc in sua ipsè ad Deum Patrem oratione ait, *Pater venit hora, clarifica filium tuum*: perinde ac si diceret, *Mortis meæ hora iam venit, quæ in cruce futura est*, ex illa porro honorem & maximam mihi euenturam gloriam spes est. Spõsa quoque in Canticis in persona Salomonis Regis crucis & passionis Iesu Christi diem, diem consecrationis & coronationis illius, diem desponsationis, diem denique lætitiæ cordis eius nominat; ita porò loquitur, *Egredimini filia Sion, & videte Regem Salomonem in diadema re, quo coronauit eum mater sua, in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis illius.* Salomon hic ipse est Christus, à quo coronatur mater & Synagoga, diadema sertum est spineum, dies verò coronationis huius regis dies est passionis, cruce verò thronus fuit. Crux ergo honori illi fuit decori, & gloriæ: Vnde & Apostolus ad Heb. eos, *Eum qui modico quàm Angeli minoratus est, videmus Iesum propter passionem mortis, gloria & honore coronatum.* &c. Prædixerat id multò ante I. I. Iulianus dicens, *Minus est eum paulò minus ab Angelis, in die scilicet passionis, sed mox addit: Gloria & honore coronasti eum, &c.*

Rom. 17.

Cant. 3.

Hebr. 2.

Cæcus quidem præcones & diuulgatores gloriæ Dei esse alio aut loco, dicens, *Cæcæ erant gloriæ Dei*; at decuer hoc longè dici verius potest; ipsa namque filij Dei gloriam per vniuersas orbis plagas prætulit, maiorque

psal. 18.

Cruce char-

rat gloriam

Dei.

3. p. 9. 12. n. 4.

Per crucem Christi s regnum obtinuit. *Isaie 9.*

Crux principatus Christi.

Lib. 1. in Isaie 9. Lib. 2. te sign. contra Iudaos c. 11.

Isa. 22.

Deo è cruce quam è totius orbis creatione honor obtinuit. Et ratio quidem cõgruens si nam alijs in operibus supremus ipse reum creator non tantum bonitatis amorisque, quantum in cruce ostendit. Eam namque velut doctor suam fecit cathedram, velut Rex suum vexillum, velut Pontifex suam aram, velut Deus sedem & thronum, hinc illam cultu latræ, & eo quo Deus ipse modo adorari, colique voluit. Testem huius rei habeo sanctum Thomam, qui sine vilo idololatræ periculo, & sancta quadam religione lignum & crucem Dominicam à nobis docet posse adorari, non tam representationis & imaginis causa, quam quod sacra Christi membra tergerit.

Vt verò quam Christo gloriam crux attulerit manifestum fiat, dico inter alios honoris titulos regnum illi, & imperium tributum esse. Idque probatur primò ex *Isaia*, qui crucem Christi principatum vocat, factus est principatus super humerum eius. quem celi principatum Paraphrasis Chaldaeus legem intelligat, quam quia Dominus reipsa & opere complevit, super humerum gestasse recte dicitur; veteres tamen Patres de cruce eum capiunt. Tertullianus in primis libro contra Iudæos, & 3. aduersus Marcionem. *Quis regum insignie potestatis sua humero præfert, & non aut capite diadema, aut manu sceptrum? solus novus Rex Christus novæ gloria potestatem humero extulit, crucem scilicet.* Nec ideo Tertullianus hunc loco huic attribuit sensum: sed & ipsi sequuntur multi & sanctitate & doctrina illustres viri, Iustinus scilicet in sua pro Christianis apologia, Cyillus Alexandrinus, S. Hieronymus in commentarijs eius loci, S. Cyprianus, S. Augustinus ser. 71. de tempo. c. & D. Ambrosius lib. de fide, cap. 4. & alij plures, qui Prophetæ verba hæc de cruce, & communi suffragio exponunt, eamque verè principatum & regnum Redemptoris orbis esse asserunt.

Verissimum porò maximeque in Scriptura sacra est obitium, per clauem semper magnum quid & Christo honorificum designari; sæpe etiam eam pro regno & principatu eius accipi. Atque hoc sensu accipi illa alia *Isaie* verba possunt, *Dabo clauem domus David super humerum eius* porò clavis hęc domus Davidicæ aliud non est, quam crux filij Dei, vera

inquam domus David. i. Ecclesiæ clavis, quam ipse Caluarie montem ascendens humeris gestavit. Mundi enim Saluator cruce, non secus ac clavi quadam cœlum iam inde à n. v. d. initio obferatam clauumque nobis referavit.

Huic interpretationi subscribit S. Chrysostomus, qui crucem Dominicam veram esse clauem affirmat: item Augustinus in *Psal. 45.* commentatus. Notandum porò breuiter, in illo *Isaie* loco quandam iurisdictionis, & gubernationis animarum potestatem denotari, quæ profectò clavis magna est & grauis, nec de cingulo, sed super humeros gestanda; tum quòd animarum cura graue quoddam sit onus, tum verò quòd Prælati & Pastori ea quæ ipse alijs imperat, in humeros prius sustolere, & executioni mandare debeat. Sed ad probationes nostras postliminio reuertamur.

Secundò, probatur per crucem regnum & imperium sibi Christum acquisisse, illud adfero *D. iudicum*: quo loco ubi cum *Vulgata* legimus, *Dicite in gentibus, quia Dominus regnavit*, S. peraginta interpretati sunt: *Dicite in gentibus, quia Dominus regnavit à ligno*, ita namque in his legit sanctus Iustinus dialogo contra Tryphonem, ubi & H. bræus fontes ita prætulisse ostendit; sed Tertullianus contra Marcionem & Iudæos, S. Ambrosius in 15. cap. epistolæ ad Corinth. S. Augustin. in *Psal. 132.* hunc, Athobius, C. Cassiodorus eodem loco, S. Cyprianus de elemo. yna, alijque plures & à ligno insigni cum nequitia & scelere a Iudæis sacro codice eratum & sublatum esse docent.

Nec verò mirandum: constat enim Iudæos suis in erroribus perueces & fidei nostræ semper aduersantes, multa è sacris voluminibus erasisse, quæ pro nobis facere, & fidem Christianam confirmare posse credebant. Testis enim *Diuus Hieronymus* est, illos è libro *Iosue* duas integras lineas sustulisse, quas hodie in *LXX.* legere est, quo loco inter vires Iudæ, ipsa recensentur *Bethlehem*, quod iurati illi fidei nostræ hostes sustulere, ne quod inde forte aduersus eos telum & argumentum depromatur, quo Redemptorem orbis Iesum Christum è tribu Iudæ progenitum esse declaremus. Et in illa epistolæ ad Galatas cap. 3.

Tom. 2. h. de diuine epulom.

Psal. 97.

Lib. 3. cont. Marcion.

Iudæi multa è sacra Scriptura sustulere

S. Hier. in 5. Mach. 10. 15.

In cap. 3. ad Galat.

YCR.

verba, *Maledictus omnis qui pēdit in ligno*, docet duo hæc in Hebræo verba *omnis*, & in ligno, minime legi, creditque textum Hebræum à Rabinis depravatam, & interpolatam, hæcque duo verba sublata. Hæc tantum notandi causa obiter dicta sunt: interea ad probationes meas revertor.

Tertio, crucem planè regiam esse, & per eam filium Dei in quantum hominem imperium & dominatum sibi peperisse, colligo proboque ex illis Psalmistæ verbis, *Induxit eos in montem sanctificationis sue, montem quem acquisivit sibi dextera eius*. De Messia porò sermo est, qui dextera sua, id est, robore & potentia, quam in passione & cruce exercuit, Ecclesie sibi regnum comparavit. Simili quoque sensu locum hunc exponere videtur Apostolorum Princeps, in prima sua epistola, quo loco Ecclesiam *populum* vocat acquisitionis, quin & in actis Apostolicis legitur *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo*. Notate, ut Redemptorem orbis, sanguinis sui effusione, & supplicio crucis Regem factum esse, & hoc pacto Ecclesie sibi regnum acquisisse dicat.

Psalm. 77.

1 Pet. 2.

Act. 20.

Isai. 16.

Cur Messias dicitur sit Agnus dominator terre.

Præsignificavit hoc longo ante Isaias tempore, cum verbis involutis & ænigmaticis ait, *Emitte Agnum dominatorem terra de Petra deserti ad montem filia Sion*. Osecrat siquidem Patrem, Messiam ut in agni forma emittere ac demittere dignetur, ut hoc in schema te terra imperet. Oseruandum verò, non sine mysterio dici, *Agnum terra dominatorem*. Ecquis enim non miretur, audiens Christum sub agni, animalis adeò imbellis, & non potius Leonis, qui tantos præfert animos, & cuius sapiens in sacris litteris illi nomen adaptatur, schemate & forma, orbis uniuersidominum imperato: emque vocitari? Duæ tamen mysterij huius se offerunt rationes, una quidem è Christi passione deducta, alia verò, quæ ad eius benignitatem clementiamque refertur.

Ut verò intelligamus, Christum passionem & meritum crucis, totius terrarum orbis imperium sibi comparasse, hinc iure meriteque, cum velut terræ Rex ac dominator deservitur, non leo, sed agnus dumtaxat (quod ani-

mal immolabile & sacrificijs destinatum erat) nominatur. Ad hæc cum uniuersum sibi orbem subigere, & omnes mundi incolas sub imperij sui leges sibi ierere, non armis, non bellica potentia, sed benignitate, mansuetudine, bonitate, clementia, decreuisset; rectè sub agni simplicis & innocui, non verò bellæ alicuius ferocis indomitæque imagine eius est monarchia representata.

Cruce ergo verum imperij principatusque symbolum, ac propè omnis, quam hoc in mundo sibi Redemptor comparavit, gloria nota. Ipsemet illud significare voluisse Seruator videtur, cum verbis quidem obsecris in Evangelio ait, *Cum exaltatus fueris filius hominis, tunc cognoscetis quia ego sum*. & alibi in illo aperit, *Si semel exaltatus fuero, omnia traham ad meipsum*. Quid porò est exaltari, quam crucem assumere? Quid verò omnia ad se trahere, quam omnium dominati, cæli terræque dominium obtinere, & totius orbis imperium nancisci?

Sed nolite mirari Christiani Auditores, neu mirum vobis videatur, ipsam à Siluatore mundi crucem honorem, gloriam ac decus suam, ac verbo unico, *exaltationem* appellari. Eimne crucem, Domine, tam ignominiosam, tam probrosam, crudelem, in qua tot affectus es iniurijs, tot passus calumnias, tot cruciatus saturatus & impetratus, exaltationem tuam nūcupas? Rationes autem nominis huius sunt insignes. Primò ut stolidam mundi sapientiam confunderet & exploderet, qui eos dumtaxat magnificat & beatos iudicat, qui honoribus, diuitijs & opibus abundant, *Beatum dixerunt populum cui hæc sunt*. Qui vindictam exigit, qui de inimicis vitionem deposcit, qui ira ac furore æstuat, qui nihil omnino perferre vult, is generosus & strenuus vulgò habetur. At ipse Christus suam è contra exaltationem, honorem, perfectionem, nobilitatem, & omnem animi sui magnitudinem in cruce solam sitam putat, in qua tantum ipse infamæ, probri, confusions, iniuriarumque pertulit, ut hinc manifestum fiat, opprobria & iniurias Dei causa toleratas; non esse quamdam animi ignauiam ac vecordem pusillanimitatem, sed insignem quamdam exaltationem, & heroicis generosi cuiusdam animi actus & testimonia.

Rationes cur Messias dicitur Agnus.

Iuan. 8.

Iuan. 12.

Cur Christus exaltator è crucem suam appellat.

Psalm. 146.

Iniurias tolerare actus heroicus.

Cruce thea- Vocat deinde crucem suam exaltationem, **tr** i fuit, in quòd in ea velut in loco quod melato, sublimi, ac velut theatro suam moriendo humanitatem, terram verò concutiendo diuinitatem, solem offuscando, mortuos sepulchris exciendò, saxa confringendo potentiam, pro inimicis rogando bonitatem, iniurias patièdo tolerantiam, peccatoribus indulgendo misericordiam, aliasque sexcentas virtutes spectandas dedit.

Non ergo sine ratione crucem tanto Ecclesia cultu prosequitur, cum eam Dei filius ita honorarit, vt eam in turmarum suarum vexillum, & regni signum selegerit, ac tantum vicissim ab eadem honoratus sit. Nec verò mirum cuiquam videatur, si tanto eam Christiani honore cultuque prosequantur, cum & Gentiles & Barbari eam & venerati sint & coluerint. Etsi enim plerique idololatrarum crucis figuram vt ominosam & abominabilem exhortuerint, Aegyptij tamen suam hoc pacto erga crucem reuerentiam testat, inter cætera hieroglyphica crucem futuræ vitæ symbolum esse voluerunt. Quin & summum apud eos numen Serapis crucem in pectore, velut pretiosum quoddam monile, & quo nullum formari poterat diuinius, gestasse scribitur, tepe sancto Augustino in libris de ciuitate Dei, **Lib. 2. ca. 5.** Aegyptios autem imitati videntur Græci, & pari crucem honore prosequuti: nam in plerisque Serapidis fanis similes repertæ sunt crucces.

Barbari Sed nãnas nos non referre hinc patebit. Refert siquidem Nicophorus Costoem Persarum Regera, in gratam beneficiorum acceptorum memoriam & remuneracionem, barbaros aliquot frontem cruce signatos ad Imp. Mauritium misisse, quod in fronte signum cum Imperator miraretur, rogaretque cur ipsi à fide prorsus alieni, in fronte loco dignissimo crucem gestare auderent, aut vellentis respondisse feruntur, iam olim cum vniuersum regnum dira quædam contagio depasceret, nullumque naturæ seriniam illi sustendæ tollendæque remedium suppeditarent, quorundam suafu & consilio, cruce frontem signandi consuetudinem inductam, & ab eo tum temporalem cessare coepisse, populumque à contagio liberatum fuisse: crucem exinde sibi semper verum salutis vitæque signum & remedium

existisse. An non simile id vobis videatur, & quasi idem cum eo quod in A. Egypto factum olim legimus, in qua domus omnes Hebræorum agni sanguine tincte perhibentur, vt ab angeli exterminatoris gladio ac strage hoc signo immunes redderentur. Exclamo itaque, ô admirabilis, ô beata crux, ô crux omnigenis honoribus prosequenda!

Dicitur olim, cum abominanda, probrosa & execranda crux erat, *Maledictus qui pendet in ligno*: sed hodie longè secus se res habet; nam cum crux illustris iam facta sit, & ad summum honorem euecta, illud Sapientia illi velut elogium datur, *Benedictum lignum, per quod fit iustitia*, crux scilicet, in qua de peccato, morte, diabolo, ac mundo iustitia facta est. iustitia, inquam, cum in summo iustitiæ rigore Patri æterno irato offensusque, per vniuersum filium eius sic satisfactum: vt, quemadmodum aduersus ipsius maiestatis Deum crimen ac scelus commissum erat, ita & per quemdam, qui paris meriti foret, satisfactio ipsa fieret.

Obscurioribus id verbis innuit Psaltes, & huc alludit, cum Psalmo 5. ad Deum his orat affectibus, *Confiteor tibi Domine in toto corde meo, narrabo omnia mirabilia tua, labor & exultabo in te, psallam nomini tuo Altissimè, &c.* Cur tam affectuosus humanisq; hic veris verbis sancte Propheta? cur tot gratiarum agendarum, affectus indicandi, laudumque effandendarum formulas adhibes? rationem ipse nobis petentibus in sequentibus mox dat: *Quoniam fecisti, inquit, iudicium meum, & causam meam, sedisti super thronum, qui iudicis iustitiam; super thronum inquam crucis tuæ sedens absoluti & remisisti, quod in iustitiæ humanæ tribunali pœnæ & condemnationi obnoxium fuisset: in illo causam meam diiudicasti, litem diremisti, ibi aduersus te ipse seuerus, & erga me clemens & benignus, de peccatis meis iustitiam fecisti: ibi quoque verè causam meam, non verò tuam iudicasti: siquidem tua non intererat; neque enim peccatum admiseras, nec admittere vllum poteras. O igitur crux verè venerabilis, & omnibus modis adorabilis! tu thronus iustitiæ peccatorum meorum, tu tribunal & locus rationum, in quo redemptionis humanæ pretium annuacratum & solutum est; tu denique thea-*

trum.

trum, in quo omnes Iesu Christi virtutes ad spectandum exhibitæ sunt.

Huc referamus licet, quod in Apocalypsi sua Ioannes vidit: *Et vidi in dextera sedentis super thronum librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem.* Libri huius conspectus & sensus in diuersa abire interpretes cogit, & varias interpretandi vias suggestit. Credunt nonnulli, & sanè communis propè vniuersorum opinio est, vt Origenes, sanctus Hilarius, sanctus Hieronymus & alij plures, per Ibrum hunc scripturam sacram designari, quæ verè liber admirabilis, & intus & foris ob duo nimirum testamenta scriptus, vetus quidem foris, nouum verò intrinsecus, vt potè mysterijs circumuolutum.

Scriptura facta denotata per librum septem sigillis signatum.

Deuter. 32. *Et signata in thesauris meis?*

Iesus Christus signat per librum Apocalypicos. *Sed qui, mea sententia, rectius sensere, & propius ad verum accedere, asserunt per librum hunc Iesum Christum intelligendum esse, cuius libri sigilla septem, septem erant Redemptionis nostræ mysteria, olim sub figurarum, & legalium caeremoniarum tecta velamine, ipsa scilicet incarnatio, natiuitas, passio, mors, resurrectio, ascensio Redemptoris, & Spiritus Paracliti de missio. Porro Christum librum quemdam esse, ex ipsa Scriptura colligitur; vnde in Psalmis legimus: *Ei in libro tuo omnes scribentur.* Ac de seipso loquens seruator, veluti de libro quodam loquitur: *In manibus meis descripsi te, quasi diceret, Te in manibus meis velut in egregio & candido quodam libro scripsi, pennæ instar fuit crux, sanguis atramentum vicem subiit.**

Christus in cruce cxiè. *Verus inquam liber & lectu admodum facilis ipse Christus est in cruce extensus. Ita* *Bess. de Sanctis.*

de Christo Iesu capitur liber ille, de quo ad Abacuc Prophetam Deus: *Scribe visum, & exliber est & plana eum super tabulas, vt percurrat qui lectu facerit eum.* Prophetam hic librum scribere iubet, & literis quidem grandæsculis, eumque super tabellas coram omnibus explanare, vt ab omnibus prætereuntibus videri legique posset. Liber hic magnis litteris conscriptus, & super tabulas extensus ipse est Christus in cruce extensus, & cubitalibus litteris & characteribus maiusculis, id est, illustrissimis virtutum exemplis, vt omnes eadem legere commode, & vitæ rectè decenterque instituendæ petere inde rationes queant, exaratus.

Eo etiam exponi sensu potest alter ille Isaiæ locus: *Sume tibi librum grande, & scribe Isaiæ s.*

in eo stylo hominis. Stylus porro hominis vulgarium manifestamque scribendi rationem denotat, quæ ab omnibus & legi & intelligi queat. Pater ergo æternus in Christo filio suo, stylo humano & cuius obuiio, omnium virtutum illustrissimi exempla scripsit & descripsit, vt ab omnibus vitæ huius iter calcantibus videri intelligique ad deinde exprimentum valeant.

Ceterum stylus hic hominis, aut noui huius libri conscribendi ratio alios multi in mentem reuocat conceptus, vt mecum ipse iudeum, aut saltem cogitem, Deum aut filij sui Angeli incarnationem & passionem non stylo hominis, nec vulgariter scribendi modo, sed ob

scure, seu ori & Angelico potius vti consueuisse: vix enim, & non nisi quàm difficillimè, & ab illuminatissimis quibusque ac perfectissimis intelligi poterat, rempè perfectæ genæ vitæ in humilitate, patientia, inimicorum dilectione, similibusque virtutibus consistere, non nisi in virtute excitatissimi ad scientiæ huius adyta admittebantur, & subtiles libri Perfectæ huius adeo difficilis & obscuri characteres e vitæ genæ uoluere poterant. Sed postquam carnem humanam Redemptor assumpsit, in Christo Iesu tam ingentibus descriptus est litteris & stylo hominis, tamque egregijs clarisque virtutum exemplis depictus, vt à stupidissimo & indoctissimo quoque hodie cognosci & pernosci queat. Hanc porro crux peperit dextertatem, hanc causata est scientiam, hanc denique docuit philosophiam.

Firmiter ipse credo, Auditores, & vos mecum

cum credere velim, Siluareum meum simul & vestrum verè fuisse librum, sed qui omnium se in cruce oculis aperuerit, & velut in sublimi quodam pulpito nemini non se expandit, eo sciendumque dedit. Docuit hoc me Apostolis, dum hoc Galatas modo conuertit, *O insensati Galatae, quis vos fascinavit non obedire veritati; ante quorum oculis Iesus Christus prescriptus est, & in vobis crucifixus?* quasi diceret, fascino vos quodam dementati sitis oportet, qui Euangelio ita resistitis, vos inquam, ante quorum fidei oculos Iesus Christus est crucifixus, velut librum quidam euidenibus & manifestis amoris & charitatis erga vos & omnes omnino mortales documentis depictus & exaratus est.

Græca vox *Ἐπιπέση* egregiam hanc expositionem mirificè confirmat, huncque præcipit sensum, **C H R I S T U M**, videlicet in cruce expansum fuisse velut librum quemdam apertum & explicatum, omnium fidelium oculis obiectum, in quo sine vlla difficultate & peccati foelitas, & gratiæ splendor, & virtutum pulchritudo, & Dei bonitas, sapientia, potentia, & ardens quidam erga humanum genus amor legantur. Beata autem ac felix illa anima, quæ eruditum hunc librum sæpè euoluit! Quem sæpè toties & ita perlegit Apostolus, vt omnem inde suam se hauisse scientiam, & præter Iesum crucifixum nihil penitus se nosse fateatur: *Non iudicavi, inquit, me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum.*

Quicquid demum crux sit, aut liber, aut bellicum signum, vel scutum protectoris, Christus in cruce velut nota, vel thronus iustitiæ, vel adorationis prodigium causa, aut denique aliud quid dabit; tot in se complectitur mirabilia, vt quicumque Dei filium in eadem extensum patentibus brachijs, capite pendulo, & latere patulo conspicit, paradoxon quoddam audire, & insolens quoddam in rerum natura videre sibi prodigium persuadeat. Ita namque de se ipse Dominus apud Prophetam prædixit, *Tanquam prodigium factus sum multis.* Respondit locus triplici legi modo potest. Vulgata namque & communis præfert, *Tanquam prodigium*

factus sum multis, & is est sensus: Multi me fugiunt, & veluti monstrum, aut portentosum Variæ quid execrantur; hinc alij me Samaritanum, & hinc alij à demonio occupatum vocant. Atque huic expositioni suffragatur D. Hieronymus; quæ in Iesum Christum crucifixum non inepitè quadrat: maximum enim reuera prodigium fuit, videre hominem tam extraordinaria quadam ratione, tanta constantia, & tam generosè pati, verè vt dici queat, patientiam eius in omnibus & vbique planè prodigiosam fuisse.

Alia versio habet, *Tanquam portentum factus sum multis.* Ita sanctus Hieronymus in versione Hebræica: ac tum sensus est, Redemptorem mirabile & terribile diuinorum iudiciorum, & ita cœlestis in peccatores concitate exemplum fuisse. Adeo vt exemplo suo prælagierit & significarit, eos qui pecebant, in tartaro grauissima manere supplicia. Hinc cum Isaiam nudum ac discalceatum incedere iussisset, mox subnectit; *Sicut ambulauit seruus meus nudus & discalceatus, & documentum annorum signum & portentum erit super Ægyptum & super Æthiopiã.* Ita apud Ezechielem populi captiuitatem & transmigracionem designaturus, Prophetam huic iussit instar hominis domum & habitacionem mutantis, per vibis compita vagari, discurrere, & supellectilem suam de loco in locum transferre, additque, *Quia portentum dedit te domui Israel: quasi diceret, mirum tibi minime videatur factum tuum: hoc enim Israelei docebis, & prælagiando futuros eius calamitates præsignificabis.* Ita Dei filius in cruce actus, nudus, concisus, plagis luidus, & cruciatibus exhaustus, velut prognosticon ac prælagium quoddam documentum futurus erat, quæ poena & tormenta peccantibus imminerent, qualemque sibi iram thesaurarent, nisi ante poenitentia flagitia commissa expientur & deleantur.

Tertia interpretatio est, *Vt miraculum factus sum multis,* perinde ac si diceret, multi qui me in cruce patientem oculis conspexerunt, aut p. stea ex amore in Euangelio id considerant, vt miraculum me habuere. Læctionis huius auctor est Caietanus in versione sua Hebræica: qui licet locum hunc de Dauidè explicet: qui verè temporis sui ætatisque miraculum

Gal. 3.
Christus
cruce fixus
est doctus
& insignis
quidam li-
ber, sed o-
mnium pa-
rens oculis.

In libro
cruceis oēs
legere est
virtutes.

In Cor. 5.

Christus in
cruce velut
nota, vel
thronus iustitiæ,
vel adorationis
prodigium
causa.

Psalm. 70.

Patientia
Iesu Christi
in cruce
fuit prodigiosa.

Christus
crucifixus
fuit velut
prælagium
& docu-
mentum
Ierem. 20.
Ezech. 10.

Christus
crucifixus
fuit miraculum.

culum fuit, utpote qui etiam adolefcens vi-
fos domaret, leones suffocaret, Goliath pro-
ftrerneret, & alia facinora mira ederet; melius
tamen testis que de Christo Iesu capitur, qui
tum in vita tum in morte, tum potissimum in
cruce exspirans, omnium fuit seculorum mi-
raculum.

Quid igitur vobis de hac cruce videtur,
Auditores? mirumne in eius eloquijs recen-
sendis, honoreque deprædicando loquum me a
deo & esse sum esse? cum ipsa mirabile sit p. o-
dignum, terribile portentum, & miraculorum
omnium maxime sit mirabile. O stupor! quisne
etiam, quod eius inuentio est? Ecclesia tanto
plausu festaque lætatur acclibet?

Matth. 13.

Scriptum in Euangelio legimus, eum qui
thesaurum in agro inuenit, gaudere & præ-
lætia exultare: meriti ergo hodie Ecclesia plau-
dit & iubilat, cum generalis totius orbis he-
saurus, qui in monte Caluarie delitescit,
hodierno anniuersario inuentus sit & in aper-
tum productus.

Exultate ergo, Christiani! hoc in festo, ex-
ultationis & plausus, & lætitiæ signa edite; a-
gnosce quod hodie vobis accidit bonum, ob-
reici adeo pietosæ, vilis, & ad animæ salutem
tantopere necessaria inuentio. Lætanini,
inquam, quod hodie reperta sit clavis, qua
paradisi sita iana referanda, scala qua in cælos
ascendere possitis, baculus quo vos tuum debetis,
ductor quo præante victoria certa marces,
lignum, quod v. a eum vita immortalitatem
vobis adferet: h. f. i. us denique, quo ditefe-
re, & ex quo omne dissiluerit æs alienum po-
testis.

Hanc ergo crucem diuinam genu flexo ad-
orate, ad eius vos pedes magna animi demis-
sione supplices prosterne debitum diuinitati
acumini honorem illi date, eius maiestatem
veremini, sanctitatem admiramini, & gloriæ
eius magnitudinem p. ssum & vbique per om-
nium aures disseminate. Amplicetamini, præ
animæ, insignem hanc arborem, sub umbra
illius, Ionæ Prophetæ exemplo, requiescite ut
à nino & importuno mundi huius aestu de-
fendamini. Sacrum hoc lignum viurpate, vti
olim Elzeus ad amaras sæculi huius ac vitæ
aquis dulcorandas. Ad pedes eius, vti olim Ia-
cob sub terebintho, omnes deos alienos & i-
dola, id est, omnia peccata vestra, vanitates,

ambitionem, auaritiã, prauos affectus, con-
cupiscentias, mala desideria, & carnis affectus &
cupiditates, qui vera mundi huius idola sunt,
obruite.

O millies adoranda, omnigena veneratio-
ne digna, & infiniti pretij crux! tu cæli decus,
terræ ornamentum, & totus orbis miracu-
lum, inter cæteras tu arbores, inter thronos,

thesauros, mirabilia omnia, & creata vniuersa
emines & præstantissima es. O crux honore,
magnitudine, & gloria plena! te laudant An-
geli, glorificant homines, demones formi-
dant, Tu cælis ornamento, terræ solatio, infer-
ris es terrori. In te sperant peccatores, tu æ-
gros solaris, tu afflictos recreas, per te miseri
equanimis sortem suam ferunt, in te fi-
deles credunt, per te pugnantes sumunt ani-
mos, oppressi genero se tuentur, per te
denique nemo non roboratur & animatur. O
vere regna crux, ac plane diuina, te & ore & corde
supplices adoramus: te velut vnicam pro-
tectionem nostram, tutelam, ac defensionem
agnoscimus, ad te velut ad sacram anchoram
ac spem vnicam accurimus, ad te, veluti ad v-
nicum asylum nostram confugimus: nostri
ergo miserere, nos admittite, ac presta, ut quem
ipse in Caluarie monte in te recepisti, in cæ-
lestia nos habitacula, & gloriæ sempiternæ
fruitionem recipere dignetur: cuius nos
participes efficiat pater, Filius,
ac Spiritus sanctus,
Amen.

